

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ “SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENİ” KAVRAMINA İLİŞKİN METAFORİK ALGILARI (*) (Araştırma Makalesi)

Esmâ KURU (**)

Elif PIRNAZ (***)

Öz

Bu araştırma, geleceğin öğretmeni olacak olan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “sosyal bilgiler öğretmeni” kavramına ilişkin görüşlerini metaforlar vasıtasıyla ortaya çıkarmak, sosyal bilgiler öğretmenliğine bakış açılarını, mesleği nasıl algıladıklarını değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu 2017-2018 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde bir devlet üniversitesinin birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü sınıfında öğrenim gören 127 sosyal bilgiler öğretmen adayından oluşmaktadır. Araştırma verileri belirlenen amaç doğrultusunda, araştırmacılar tarafından hazırlanmış olan formda yer alan “Sosyal Bilgiler Öğretmeni..... gibidir, çünkü.....” ifadesinin doldurulması ile elde edilmiştir. Yapılan araştırmada araştırmannın doğası gereği nitel araştırma yöntemlerinden biri olan olgubilim deseni kullanılırken, verilerin analizinde ise nitel araştırma desenine uygun olarak içerik analizinden yararlanılmıştır. Yapılan analizler neticesinde çalışmanın uyum yüzdesi 0.91 olarak belirlenirken kavrama ilişkin olarak adaylar tarafından 114 metafor üretildiği görülmektedir. Üretilen metaforlar ortak özellikleri doğrultusunda “kapsayıcılığın sembolü olarak sosyal bilgiler öğretmeni, yetiştirici ve geliştirici olarak sosyal bilgiler öğretmeni, bilgi kaynağı olarak sosyal bilgiler öğretmeni, yol gösterici, rehber olarak sosyal bilgiler öğretmeni, yaşam kaynağı

*) Bu çalışma 7. Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumunda sözlü bildiri olarak sunulmuştur. 11-13 Ekim 2018, Türkiye

**) Dr. Öğr. Üyesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı
(e-posta: esmkuru@gmail.com) ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7661-387X>

***) Yüksek Lisans Öğrencisi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı
(e-posta: elifprnz@gmail.com) ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2336-1581>

olarak sosyal bilgiler öğretmeni, umutsuzluğun göstergesi olarak sosyal bilgiler öğretmeni” şeklinde kategorilere ayrılmıştır. Araştırılan kavramla ilgili olarak öğretmen adayları tarafından tercih edilen metaforların çoğunlukla olumlu yargı bildirdiği ve en fazla değinilen metaforun “güneş (f=6)” metaforu olduğu anlaşılmaktadır. Kategoriler içinde en fazla metafor sayısına (28) ve frekansa (f=36) sahip kategori “kapsayıcılığın sembolü olarak sosyal bilgiler öğretmeni” kategorisi iken en az metafor sayısına (5) ve frekansa (f=8) sahip kategori ise tek olumsuz yargı bildiren metaforlardan oluşan “umutsuzluğun sembolü olarak sosyal bilgiler öğretmeni” kategorisidir. “Umutsuzluğun göstergesi olarak sosyal bilgiler öğretmeni” kategorisinde adayların öğretmenlik mesleğini icra etmelerine engel olan atama sıkıntısının metaforlar aracılığıyla ifade edildiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Öğretim, Metafor, Sosyal Bilgiler Öğretmeni, Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayı.

Metaphorical Perceptions of Social Studies Teacher Candidates on the Concept of Social Studies Teacher

Abstaract

This study was carried out with the purpose of identifying the views of social studies teacher candidates, who will be the teachers of the future, on the concept of “social studies teacher” through metaphors and evaluating their points of view on social studies teaching and how they perceive this profession. The study group of the study consists of 127 social studies teacher candidates who were receiving education at a state university as freshman, junior, sophomore and senior students in the spring semester of the 2017-2018 academic year, using the convenience sampling method which is one of the purposeful sampling methods. The data of the study were obtained in line with the purpose of the study through filling out the statement, “Social Studies Teacher is like because” in the form prepared by the researchers. Due to the nature of the study, while the phenomenology design which is one of the qualitative research methods was used, content analysis was used in the analysis of data in line with the qualitative research design. As a result of the analysis, the agreement percentage was calculated as 0.91 and 114 metaphors were produced by the candidates about the concept. The produced metaphors were then separated into categories according to their common characteristics as, “social studies teacher as the symbol of comprehensiveness, social studies teacher as trainer and developer, social studies teacher as a source of information, social studies teacher as a guidance and counsellor, social studies teacher as a source of life, social studies teacher as the indicator of hopelessness. ” It was seen that the metaphors preferred by the teacher candidates about the concept analyzed in the study mostly expressed positive judgments and the most stated metaphor was the “sun” (f=6). Among the categories, while the category which consisted of the highest number of metaphors (28) and frequency f=36) was “social studies teacher as the symbol of comprehensiveness, ” the category which consisted of the lowest number of metaphors (5) and frequency (f=8) was the “social

studies teacher as the indicator of hopelessness, ” which was the only category with a negative judgment. In the “social studies teacher as the indicator of hopelessness” category, it was seen that the candidates expressed appointment difficulties which prevent them from carrying out their profession through metaphors.

Keywords: *Education, Teaching, Metaphor, Social Studies Teacher, Social Studies Teacher Candidate.*

1. Giriş

Öğrenme-öğretme faaliyetinin insanlık tarihi kadar eski olduğu bilinen bir gerçektir. Bu gerçeklikten hareketle öğretmenlik mesleğinin de dünyanın en eski mesleklerinden biri olduğu ve öğrenme-öğretme faaliyetinden sorumlu olan öğretmenlerin de eğitimin en önemli unsurlarından olduğu söylenebilir (Cerit, 2008; Oktay, 1991). İnsanlık tarihi boyunca öğretmenlik, toplumsal değerlerin gelecek kuşaklara aktarıcısı ve bilgi ile bilgiye talepte bulunanlar arasında bir köprü olduğu için en saygın meslekler arasında yer almıştır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2017). Gelecek nesillerin şekillendirilmesinde, nitelikli insan gücünün yetiştirilmesinde, eğitim ve öğretim faaliyetlerinin etkili şekilde yürütülmesinde, ülkelerin kalkınmasında, toplumda huzur ve barış ortamının oluşturulmasında, toplumun kültürel değerlerinin aktarılmasında, bireylerin toplumsal hayata hazırlanmalarında öğretmenler önemli rol ve sorumluluklara sahiptir (Çelikten, 2006; Çelikten, Şanal ve Yeni, 2005). Bireyin kişiliğinin oluşmasında aileden sonra en önemli görev okula, dolayısıyla okulda öğretim faaliyetlerinde bulunan öğretmenlere düşmektedir. Anne babadan sonra bir çocuğun hayatında en önemli yerde olmaya aday kişi öğretmenlerdir. Öğretmenin yardımıyla bir yandan çeşitli bilgi ve beceriler kazanan çocuk diğer taraftan onun dünyasından, düşüncelerinden, duygusal tepkilerinden, değerlerinden, alışkanlıklarından etkilenmektedir. Bu nedenle öğretmen, çocukların eğitim ve öğretimlerinde kritik önem taşıyarak, onların dünyasında bir rol model olma özelliği taşımaktadır (Altan, 2017). Evrensel ve kültürel mirasın aktarılmasında aracı olan ve bireylerin potansiyellerini gerçekleştirmelerini sağlamaya yönelik çabası nedeniyle, öğretmenlik bütün toplumlarda önemli bir yere sahiptir (Güven, 2010).

Eğitimin amaçlarından biri iyi birey ve iyi yurttaş yetiştirmek, ülkenin kalkınmasını ve ilerlemesini sağlayacak nitelikli insan gücünün de yetişmesini sağlamaktadır. Nitelikli eğitim ise öğretmenlik mesleğinin niteliği ile yakından ilgilidir. Çağdaş toplumların aydın bir üyesi olarak görülen öğretmenlerin eğitimi bir bütün olarak görebilmek, belirli bir öğretim alanında uzmanlaşarak mesleki bilgi ve becerilerini etkili bir şekilde uygulamak durumundadır (Karatekin, Merey ve Keçe, 2015). Öğretmenler, eğitim programlarının hayata geçirilmesinde önemli bir role sahip olmalarının yanında eğitim durumlarını düzenlemek için gerekli olan mesleki bilgi ve beceriye her ne kadar sahip olsalar da bu bilgi ve becerileri hayata aktarmalarına katkı sağlayacak çevresel koşullara da elbette ki ihtiyaç duymaktadırlar (Pesen, Kara ve Gedik, 2015). Metaforlar bu noktada çevresel koşul özelliği taşıyarak öğretmenlere yaşadıkları ortamda etkileşim içinde oldukları faktörlerin

farkında olup fiziksel, biyolojik ve toplumsal yönden çevreleri ile sağlıklı ilişkiler kurmalarına yardımcı olabilmektedir. Metaforlar, öğretmenlerin imajlarını, düşüncelerini ve uygulamalarını aktarırken bilgiyi artırma aracı olarak kullandıkları, anlamayı kolaylaştırmak ve çözüm üretmek için yararlandıkları, sınıflarda çoğu zaman karmaşık ve soyut kavramları açıklayabilmek için kullandıkları önemli bir araç özelliği göstermektedir (Çelikten, 2006; Mahaffy, 2006; Kıral, 2015; Seung, Park, ve Narayan, 2011). Bu nedenle metaforlar oldukça eski bir geçmişe sahiptir. Oldukça eski bir geçmişe sahip olan metafor kavramı bilinmeyen bir nesne, durum ve kavramı daha çok bilinen bir kavram ya da nesne ile açıklamak olarak ifade edilmektedir (Ortony'den aktaran Kıral, 2015). “Metafor, karmaşık bir durumun aktarılmasında kullanılan, örgütsel anlamda analiz yapılmasına imkân tanıyan, kordinasyon ve düzenin somut bir ifadesi olarak görülen yorumlayıcı düşünce aracıdır” (Pipan, 2000, s. 392). Metaforlar, bir birey zihninin belli bir anlayış biçiminden başka bir anlayış (kavrayış) biçimine hareket etmesini sağlayarak o bireyin belli bir olguyu başka bir olgu olarak görmesine olanak tanınmasıdır (Saban, 2008). Metaforlar belirli sosyal, kültürel ve tarihsel geleneklerden gelen birikim ile üretilmesi sebebiyle bireylerin kendilerini tanımalarına yardımcı bir araçtır. Bu nedenle kişisel anlayışların inşasında psikolojik araçlar olarak kullanılması için sosyal etkileşim sırasında uygun olduğu düşünülmektedir. Çünkü metaforlar bilme, anlam oluşturma ve yol gösterici davranışlarda bulunabilme noktasında önemli bir meditasyon aracı olarak işlev görmektedir. Bu nedenle metaforlar bireylerin kendi dünyalarını anlamalarına ve yapılandırmalarına yönelik güçlü bir zihinsel haritalama ve modelleme mekanizması olarak, yüksek düzeyde soyut ve karmaşık bir olgunun anlaşılmasında, açıklamasında yararlanılan güçlü zihinsel model olarak ifade edilmektedir (Arslan ve Bayrakçı, 2006; De Guerrero ve Villamil, 2002; Saban, Koçbeker ve Saban, 2006).

Eğitim öğretim ortamlarında metaforlar öğretmenler tarafından oldukça sık kullanılan önemli araçlardır. Metaforların öğretmenlerin kim oldukları, nerede oldukları, nasıl yol aldıkları hakkında ipuçları vererek kendilerini yakından tanımalarına yardımcı olmalarının bu kadar sık kullanılmasına katkısı olduğu söylenebilir (Kıral, 2015). Metaforların eğitim öğretim ortamlarında oldukça sık kullanılması, öğretmenler tarafından başvuru önemli bir araç olarak değerlendirilmesi, hem bilişsel hem de sosyal bir fenomen olma özelliğinden hareketle karmaşık yapıları basite indirgeyip bilgi toplamaya kaynaklık ederek araştırılan kavrama yönelik algıların ortaya çıkarılmasını sağlaması ve değerlendirmeye imkan tanınması özellikle son yıllarda yapılan eğitim odaklı çalışmalarda araştırma konusu olarak sıkça tercih edilmesini sağlamıştır. Eğitim araştırmalarında “öğretmen, öğrenci, okul, müfettiş, ders, vb.” konuları ilgili çeşitli metafor analizi çalışmaları yapılmıştır.

Metafor ile ilgili eğitim araştırmalarına yönelik alan yazın incelendiğinde pek çok çalışma karşımıza çıkmaktadır. Bunun önemli bir nedeni eğitim araştırmalarında kullanılan metafor analizinin, ders uygulamalarındaki değişimleri fark etmek ve geliştirmek, yerleşmiş inançlardaki zorlamaları, teorik varsayımlar hakkındaki farkındalığı yükseltmek için kullanılan önemli bir sezgi ve keşfetme aracı olmasıdır (De Guerrero ve Villamil (2002)'den aktaran Kıral, 2015). İfade edilen nedenden hareketle yapılan çalışmada ol-

duğu gibi özellikle eğitimin önemli unsurlarından olan eğitim, öğretmen, öğrenci, öğretmenlik mesleği okul, ders, yönetici, müfettiş, rehber öğretmen, Türkçe öğretmeni, sosyal bilgiler öğretmeni, matematik öğretmeni, görsel sanatlar öğretmeni, uygulama öğretmeni, fen bilgisi öğretmeni, tarih öğretmeni, üniversite hocası, birleştirilmiş sınıf öğretmeni, sınıf öğretmeni, vb. kavramlarla ilgili yerli ve yabancı literatürde çeşitli çalışmalar yapılmıştır (Akman, Özeren ve Yiğen, 2017; Altun ve Camadan, 2013; Aydın ve Pehlivan, 2010; Aydoğdu, 2008; Balcı, 1999; Beldağ ve Geçit, 2016; Berk, Gültekin ve Çençen, 2015; Clarcken, 1997; Çelikten, 2006; Çulha Özbaş, 2012; De Guerrero ve Villamil, 2002; Güven ve Güven, 2009; İleritürk ve Köse, 2018; Kalyoncu, 2012; Koçoğlu, 2014; Korkmaz ve Çevik, 2018; Özbaş ve Aktekin, 2013; Saban, 2009; Soysal ve Afacan, 2012; Şengül, Katrancı ve Cantimer, 2014; Taşkın, Güçlü ve Duran, 2017; Tortop, 2013; Yener ve Atalay, 2018; Yıldırım, Ünal ve Çelik, 2009; Yıldırım ve Hacıbrahimoglu, 2016; Yılmaz, Göçen ve Yılmaz, 2013; Zembat, Tunceli ve Akşin, 2015). Yapılan çalışmalar incelendiğinde öğretmen adaylarının “sosyal bilgiler öğretmeni” kavramına yönelik algılarının metaforlar aracılığı ile belirlenmeye çalışıldığı çalışma sayısı ise yok denecek kadar azdır. Bu nedenle yürütülen araştırmanın “sosyal bilgiler öğretmeni” kavramına yönelik algıları belirlemede literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Metaforlar, alandaki literatüre maruz kaldıkça öğretmenlerin miras aldığı teorik dilin bir parçası haline gelmektedir. Bu nedenle öğretmenler mesleki inançları, günlük uygulamaları hakkında konuşurken metaforik dili sıklıkla kullanmakta ve oldukça güçlü zihinsel imgeler olan metaforlardan sıklıkla yararlanmaktadır. Bireylerin anlama ve yorumlama biçimlerinin ifadesi olduğundan dolayı “öğretmen” ile ilgili üretilen metaforların öğretmenlerin, öğretmen adaylarının kim olduklarını, nerede durduklarını ve nasıl öğrettiklerini açığa çıkaran önemli araçlar olduğu söylenebilir (Kıral, 2015). Yürütülen bu çalışmada eğitim ve öğretimin önemli unsurlarından biri olan “sosyal bilgiler öğretmeni” kavramına yönelik öğretmen adaylarının algılarını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Geleceğin sosyal bilgiler öğretmeni olacak adayların metaforlar aracılığıyla kendilerine olan bakış açılarının ortaya konulduğu bu çalışmada adayların kim oldukları, nerede oldukları, kendilerini nerede görmek istedikleri ve nasıl bir yol izlemeleri gerektiği ile ilgili kendilerini değerlendirmelerine, bu meslekte kendilerine nasıl bir yer edinecekleri ile ilgili öngörü sahibi olmalarına katkı sağlanarak çalışmanın eğitim-öğretim ortamını zenginleştireceği düşünülmektedir.

2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “sosyal bilgiler öğretmeni” kavramına ilişkin sahip oldukları algıları metaforlardan yararlanarak tespit etmektir. Belirtilen amaç ışığında aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

- Sosyal bilgiler öğretmen adayları sosyal bilgiler öğretmeni kavramına ilişkin hangi metaforları üretmişlerdir?
- Sosyal bilgiler öğretmeni kavramına yönelik üretilen metaforlar ortak özelliklerine göre hangi kavramsal kategoriler altında toplanmıştır?

3. Yöntem

Bu bölümde araştırmının modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması, verilerin analizi ve araştırma etiği ile ilgili bilgilere yer verilmektedir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Öğretmen adaylarının “sosyal bilgiler öğretmeni” kavramına ilişkin algılarının metaforlar aracılığıyla incelendiği bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Olgubilim (fenomenoloji) deseni, farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanan bir desendir. Olgular yaşadığımız dünyada olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilmektedir. Bu noktada yaygın uygulamaları ortaya çıkarmak ve katılımcılar tarafından oluşturulan anlamları tanımlamak ve açıklamak amacıyla sık sık kullanımı tercih edilen bir desendir (Annells, 2006; McMillan, 2000; Yıldırım ve Şimşek, 2005).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmada çalışma grubu amaçsal örnekleme yöntemlerinden biri olan kolay ulaşılabilir durum örnekleme yönteminde yararlanarak seçilmiştir. Kolay ulaşılabilir durum örnekleme, araştırmaya hız ve pratiklik kazandırarak zaman, maliyet ve iş gücü kaybını önlemeye yardımcı olan bir yöntemdir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2014; Yıldırım ve Şimşek, 2005). Araştırmanın çalışma grubu 2017-2018 eğitim-öğretim yılında bir devlet üniversitesinin sosyal bilgiler öğretmenliği anabilim dalının birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıfında öğrenim gören 71 kadın 56 erkek olmak üzere toplam 127 öğretmen adayından oluşmaktadır.

3.3. Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Araştırma verileri araştırmacılar tarafından hazırlanmış olan, öğretmen adaylarının “sosyal bilgiler öğretmeni” kavramına ilişkin sahip oldukları metaforları ortaya çıkarmak amacıyla “sosyal bilgiler öğretmeni gibidir, çünkü” cümlesinin yazılı olduğu görüşme formu ile elde edilmiştir. Uygulamaya geçilmeden önce öğretmen adaylarına metafor hakkında bilgiler verilerek zihinlerini harekete geçirici birkaç örnekte bulunulmuştur. Formun adaylara dağıtılmasından sonra 15-20 dakika arasında bir süre verilerek formu doldurmaları istenmiştir. Böylelikle, öğretmen adaylarının ürettikleri metaforlar araştırmanın temel veri kaynağını oluşturmuştur.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır.

Bu amaçla toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması, daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2005, s.227). Gönüllük esasına dayanan çalışmaya 71 kadın 56 erkek olmak üzere toplamda 127 öğretmen adayı katılırken yapılan incelemeler sonucunda çalışmaya uygun görülmeyen 13 araştırma formu elenerek 114 öğretmen adaylarının formu geçerli kabul edilmiştir. Öğretmen adayları tarafından üretilen metaforlar öncelikle numaralar verilerek 1’den 127’ye kadar sıraya konulmuştur. Listelenen, 127 metafor içerisinde hiçbir sonuç elde edilmeyen metaforlar çalışmaya dahil edilmemiş ve 114 öğretmen adayının üretmiş olduğu metaforlar değerlendirmeye alınmıştır. Çalışmanın geçerliliğini sağlayabilmek için veriler nicel (frekans değerleri) ve nitel (metafor isimleri) olarak bir arada verilmiştir. Daha sonra üretilen bu metaforlar, ortak özellikleri doğrultusunda 6 kategori bünyesinde toplanmıştır. Oluşturulan bu kategoriler farklı çalışmalardan yararlanılarak ve 3 uzman görüşüne başvurularak oluşturulmuştur. Araştırmanın güvenilirliği Miles ve Huberman’ın (1994) uyum yüzdesi formülü “ $P = \frac{Na}{(Na + Nd) \times 100}$ ” kullanılarak 0.91 olarak hesaplanmıştır. Son olarak ise çalışma grubunu oluşturan öğretmen adaylarının örnek görüşlerine yer verilerek çalışma raporlaştırılmıştır.

3.5. Araştırma Etiği

Yürütülen bu çalışmada herhangi bir etik ihlaline sebebiyet verecek, intihal, çarpıtma vb. kaynaklara başvurulmamış, tamamen iki araştırmacı tarafından özgün bir çalışma ortaya konulmasına özen gösterilmiştir. Araştırmada belirtilen veya referans alınan çalışmaların tümüne kaynakça kısmında yer verilmiştir.

4. Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde, çalışmaya katılan öğretmen adaylarının “sosyal bilgiler öğretmeni” kavramına yönelik kullandıkları metaforlar ve bu metaforların yer aldığı kategoriler tablolar halinde verilerek yorumlanmıştır.

Tablo 1. Sosyal Bilgiler Öğretmeni Kavramına İlişkin Metaforların Frekans Değerleri

Metafor	f	Metafor	f	Metafor	f
Güneş	6	Çiçek	2	Zaman	1
Memleket	1	Google	1	Hazine sandığı	1
Bahar	2	Pırlanta	1	Türlü yemeği	1
Aşure	3	Yaşayan tarih	1	Gezegen gurubu	1
Türk tarihi	3	Sosyolog	1	Toprak	1
Rehber	4	Su	1	Pamukla sarılmış çelik	1
Kitap	4	Hizmet	1	Toplumun geleceği	2
Sabır taşı	4	Dikiş makinesi	1	Yaşam koçu	1
Gökkuşağı	3	Renk skalası	1	Meşale	1
Mum	3	Renkli boya kalemi	1	Arı	1
Işık	3	Kara yazı	1	Aşçı	1
Çınar	2	Kuruyemiş	1	Pusula	1
Evren	2	Dere	1	Platon	1
Toplum mühendisi	2	Bahçıvan	1	Hindistan	1
Ayaklı kütüphane	2	Öğrenilmiş çaresizlik	1	Yaşam	1
Bilim adamı	2	Üzüm salkımı	1	Akıl küpü	1
Trafik lambası	2	Yedi veren ağacı	1	İskelet	1
Arkadaş	1	Bütünleyici	1	Okyanus	1
Filozof	1	Dalgalı deniz	1	Oksijen	1
İklim	1	Dünya	1	Duvar ustası	1
Hava	1	Terminatör	1	Bahtsız bedevi	1
Dal	1	Zincir	1	Yarı yolda kalmış insan	1
Salata	1	Voltram	1	Ağaç	5
Hayat	5	Bağ	1	Çevre	1
Toplam		Metafor	114		

Tablo 1’de sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretmeni kavramına ait ürettikleri metaforlar ve metaforların frekans değerleri yer almaktadır. Tabloda öğretmen adaylarının “sosyal bilgiler öğretmeni” kavramına ilişkin olarak 114 adet metafor ürettikleri, kavrama ilişkin metaforlar incelendiğinde ise en fazla değinilen metaforun “güneş (f=6)” metaforu olduğu görülmektedir. Ayrıca öğretmen adaylarının kavrama ilişkin “bilim adamı, rehber, ışık, trafik lambası, güneş, okyanus, bahar, su, hava, yaşam, memleket, dal, salata, hizmet, sosyolog, dikiş makinesi, zaman, mum, meşale, yaşayan tarih vb.” metaforlar ürettikleri görülmektedir

Tablo 2. Sosyal Bilgiler Öğretmeni Kavramına İlişkin Kategoriler, Metaforlar ve Frekansları

Kategoriler	Metafor	Metafor Sayısı	f
Kapsayıcılığın sembolü olarak sosyal bilgiler öğretmeni	Hindistan(1), Dünya(1), Aşure(3), Kuruyemiş(1), Çevre(1), Google(1), Gökkuşluğu(3), Türliyemeği(1), Çınar(2), Sosyolog(1), Çiçek(2), Renkskalası(1), Yediverenağacı(1), Bütünleyici(1), Dalgalıdeniz(1), Evren(2), Dal(1), Pamuklasarılmışçelik (1), Toprak(1), Salata(1), Toplumungeleceği(2), Hazinesandığı(1), Yaşamkoçu(1), Terminatör(1), Zincir(1), Voltram(1), Gezegengurubu(1), Üzüm salkımı(1),	28	36
Yetiştirici ve geliştirici olarak sosyal bilgiler öğretmeni	Dikişmakinesi(1), Mum(3), Hizmet(1), Bağ(1), Ağaç(5), Güneş(6), Zaman(1), Renkliboyakalemi(1), Dere(1), Bahçıvan(1), Arı(1)Duvarustası(1), Filozof(1), Aşçı(1), Platon(1),	15	26
Bilgi kaynağı olarak sosyal bilgiler öğretmeni	Kitap(4), Ayaklıkütüphane(2), Akılküpü(2), Bilim adamı(2), Türk tarihi(3), Yaşayan tarih(1), Toplum mühendisi(2),	7	16
Yol gösterici, rehber olarak sosyal bilgiler öğretmeni	Trafiklambası(2), Rehber(4), Meşale(1), Işık(3), İklim(1), Pusula(1), Arkadaş(1), Pırlanta(1),	8	14
Yaşam kaynağı olarak sosyal bilgiler öğretmeni	İskelet(1), Oksijen(1), Yaşam(1), Hayat(5), Bahar(2), Su(1), Hava(1), Okyanus(1) Memleket(1),	9	14
Umutsuzluğun göstergesi olarak sosyal bilgiler öğretmeni	Öğrenilmiş çaresizlik(1), Sabır taşı(4), Kara yazı(1), Bahtsızbedevi(1), Yarı yolda kalmış insan(1),	5	8
Toplam		72	114

Tablo 2’de öğretmen adaylarının “sosyal bilgiler öğretmeni” kavramına ilişkin ürettikleri metaforların kategorik hali yer almaktadır. Yapılan analizler sonucunda elde edilen metaforlar öğretmen adaylarının yükledikleri anlamların ortak özelliklerine göre altı farklı anlamsal kategoriye ayrılarak metaforların sayısal ifadelerine yer verilmiştir. Oluşturulan kategoriler tablo 2’de görüldüğü üzere “kapsayıcılığın sembolü olarak sosyal bilgiler

öğretmeni”, “yetiştirici ve geliştirici olarak sosyal bilgiler öğretmeni” , “bilgi kaynağı olarak sosyal bilgiler öğretmeni” , “yol gösterici, rehber olarak sosyal bilgiler öğretmeni” , “yaşam kaynağı olarak sosyal bilgiler öğretmeni” ve “umutsuzluğun göstergesi olarak sosyal bilgiler öğretmeni” olarak belirlenmiştir. Tabloya göre en fazla metafor sayısına (28) ve frekansa sahip (f=36) kategori “kapsayıcılığın sembolü olarak sosyal bilgiler öğretmeni” kategorisidir. Bu kategoriyi sırasıyla “yetiştirici ve geliştirici olarak sosyal bilgiler öğretmeni (f=26)”, “bilgi kaynağı olarak sosyal bilgiler öğretmeni (f=16)”, “yol gösteren, rehber olarak sosyal bilgiler öğretmeni (f=14)”, “yaşam kaynağı olarak sosyal bilgiler öğretmeni (f=14)”, “umutsuzluğun göstergesi olarak sosyal bilgiler öğretmeni (f=8)” kategorileri izlemektedir. En az metafor sayısına (5) ve frekansa (f=8) sahip kategori ise kategoriler içinde tek olumsuz yargı bildiren “umutsuzluğun göstergesi olarak sosyal bilgiler öğretmeni” kategorisidir. Tüm kategoriler içinde en fazla değinilen metafor “yetiştirici ve geliştirici olarak sosyal bilgiler öğretmeni” kategorisinde yer alan “güneş (f=6)” metaforudur.

Aşağıda kategorilere ait açıklamalara ve konu ile ilgili öğretmen aday görüşlerine yer verilmiştir.

Kategori 1: Kapsayıcılığın sembolü olarak sosyal bilgiler öğretmeni

En fazla metafor sayısına 28 ve frekansa sahip olan (f=36) kategoridir. Kategori bünyesinde adaylar tarafından “kuruyemiş, google, dünya, aşure, dal, evren vb.” metaforlar üretilmiştir. Adaylar tarafından kategori bünyesinde üretilen metaforların sosyal bilgiler öğretmeni kavramının sosyal bilgiler dersinin farklı disiplinleri bir arada barındıran kapsayıcılık özelliğinden hareketle oluşturulduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca kategori dahilinde üretilen metaforların sosyal bilgiler öğretmenini bütünleştirici, harmanlayıcı, birçok derse ve konuya hakim olan, disiplinler arası çok yönlü özelliği ile değerlendirilerek oluşturulduğu da söylenebilir.

Aşağıdaki örneklerde öğretmen adaylarının görüşlerine yer verilmiştir.

- *Sosyal bilgiler öğretmeni renk skalası gibidir, çünkü sosyal bilimler içinde her bilimi barındırdığı için renk skalasına benzer (Ö102).*
- *Sosyal bilgiler öğretmeni üzüm salkımı gibidir, çünkü içinde her tanesi farklı olan üzüm tanelerini bir dalda birleştirir (Ö116).*
- *Sosyal bilgiler öğretmeni türlü yemeği gibidir, çünkü birçok alanda çeşitlilik barındırır (Ö38).*
- *Sosyal bilgiler öğretmeni gökkuşağı gibidir, çünkü içerisinde tüm renkleri barındırır (Ö93).*

Yukarıda yer alan örneklerde öğretmen adaylarının “sosyal bilgiler öğretmeni” kavramını bünyesinde farklı disiplinleri barındıran farklı disiplinleri barındırdığından dolayı çok çeşitli bilgilere sahip olan, geniş perspektif ve vizyonu olan, kapsayıcılığı bulunan bir kavram olarak değerlendirdikleri anlaşılmaktadır.

Kategori 2: Yetiştirici ve geliştirici olarak sosyal bilgiler öğretmeni

En fazla metafor sayısına 15 ve frekansa sahip olan (f=26) 2. kategoridir. Kategori incelendiğinde öğretmen adaylarının “sosyal bilgiler öğretmeni” kavramını üretici, yetiştirici, geliştirici, kaynaklık edici vb. özelliklere sahip olarak değerlendirerek bu doğrultuda metaforlar ürettikleri anlaşılmaktadır. Kategori bünyesinde kavramla ilgili olarak “dikiş makinesi, mum, ağaç, bağ, aşçı, arı vb.” metaforlar üretilmiştir. En fazla değinilen metafor “güneş (f=6)” metaforudur.

Aşağıdaki örneklerde öğretmen adaylarının görüşlerine yer verilmiştir.

- *Sosyal bilgiler öğretmeni iklim gibidir, çünkü öğrencilerine verim alacak bir ortam sunar (Ö81).*
- *Sosyal bilgiler öğretmeni bahçıvan gibidir, çünkü bahçede güzel çiçekler yetiştirir (Ö7).*
- *Sosyal bilgiler öğretmeni dere gibidir, çünkü hiç durmaz, hep aktiftir (Ö32).*
- *Sosyal bilgiler öğretmeni mum gibidir, çünkü etrafını aydınlatır, yarınlara ışık tutar (Ö4).*

Yukarıda yer alan örneklerden öğretmen adaylarının “sosyal bilgiler öğretmeni” kavramını “arı, bahçıvan, iklim, filozof, güneş, mum, dere, bağ vb.” kavramlara benzeterek durmayan, daima arayış içinde olan, çevresinin gelişimi, sağlıklı yetişmesi için emek sarf eden, üretken bir yapıya sahip olarak değerlendirdikleri algılanmaktadır.

Kategori 3: Bilgi kaynağı olarak sosyal bilgiler öğretmeni

Kategoriler içinde en fazla frekansa sahip olan (f=16) 3. kategoridir. Kategori bünyesinde adaylar tarafından 7 adet metafor üretilmiştir. Üretilen metaforlar incelendiğinde adayların sosyal bilgiler öğretmenini birçok bilgiyi bünyesinde barındıran, çok yönlü, başvurulacak değerli bir kaynak olarak algıladıkları görülmektedir. Kategori bünyesinde adaylar tarafından “kitap, ayaklı kütüphane, yaşayan tarih, bilim adamı vb.” metaforlar üretilmiştir. Üretilen metaforların hepsi sosyal bilgiler öğretmenin “bilgiye kaynaklık eden kişi” algısıyla üretildiği anlaşılmaktadır. Kategori dahilinde en fazla değinilen metafor “kitap (f=4)” metaforudur.

Aşağıdaki örneklerde öğretmen adaylarının görüşlerine yer verilmiştir.

- *Sosyal bilgiler öğretmeni ayaklı kütüphane gibidir, çünkü hemen her türlü bilgiye sahiptir (Ö120).*
- *Sosyal bilgiler öğretmeni Google gibidir, çünkü geçmişi, geleceği ve günümüzü her yönüyle bilerek yorumlayabilir (Ö62).*
- *Sosyal bilgiler öğretmeni kitap gibidir, çünkü birçok bilgiye sahiptir, her türlü bilgiyi bünyesinde barındırır (Ö91).*

- *Sosyal bilgiler öğretmeni toplumun geleceği gibidir, çünkü toplumu geçmişten, günümüze, geleceğe yapı olarak tüm alanlarda eğitir (Ö44).*

Yukarıda örneklerden hareketle öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretmenini bilgiler almak üzere başvurulan bir kaynak olarak algıladıkları anlaşılmaktadır.

Kategori 4: Yol gösterici, rehber olarak sosyal bilgiler öğretmeni

Yaşam kaynağı olarak sosyal bilgiler öğretmeni kategorisi ile birlikte en fazla frekansa sahip (f=14) 4. kategoridir. Kategori bünyesinde adaylar tarafından üretilmiş olan 8 metafor bulunmaktadır. “Trafik lambası, rehber, meşale, iklim, arkadaş, pusula vb.” metaforlar kategori bünyesinde adaylar tarafından üretilen metaforlardandır. Kategoride adaylar tarafından en fazla değinilen metafor ise “rehber (f=4)” metaforudur. Kategori bünyesinde üretilmiş olan metaforlar incelendiğinde öğretmen adaylarının “sosyal bilgiler öğretmeni” kavramını öğrencilere rehberlik eden, onlara yol göstererek yönlerini bulmalarına yardımcı olan önemli bir araç, vasıta olarak değerlendirdikleri anlaşılmaktadır.

Aşağıdaki örneklerde öğretmen adaylarının görüşlerine yer verilmiştir.

- *Sosyal bilgiler öğretmeni rehber gibidir, çünkü her konuda öğrenciye yol gösterir (Ö26).*
- *Sosyal bilgiler öğretmeni arkadaş gibidir, çünkü hayata daha iyi hazırlanmaları için vardır (Ö65).*
- *Sosyal bilgiler öğretmeni pusula gibidir, çünkü gerek tarih, gerek coğrafya ve diğer bilgiler vererek onları doğruyu bulmalarını sağlar (Ö21).*
- *Sosyal bilgiler öğretmeni meşale gibidir, çünkü yarınlara ışık tutar ve ışıktan çocuklara vererek aydınlanmalarına yardımcı olur (Ö97).*

Yukarıda verilen örneklerden hareketle öğretmen adaylarının “sosyal bilgiler öğretmeni” kavramını kendilerine rehberlik ederek yarınlarına ışık tutan, hayatlarına yön vermelerini sağlayan, onları yanlıştan kurtararak sağlıklı bir geleceğe hazırlayan önemli bir kaynak olarak gördükleri anlaşılmaktadır.

Kategori 5: Yaşam kaynağı olarak sosyal bilgiler öğretmeni

Yol gösterici, rehber olarak sosyal bilgiler öğretmeni kategorisi ile birlikte en fazla frekansa sahip (f=14) 4. kategoridir. Kategori bünyesinde adaylar tarafından 9 adet metafor üretilmiştir. “Su, memleket, iskelet, hava vb.” metaforlar kategoride adaylar tarafından üretilen metaforlardan bazılarıdır. Kategoride ayrıca adaylar tarafından en fazla değinilen metafor “hayat (f=5)” metaforu olmuştur. Üretilen metaforlar incelendiğinde öğretmen adaylarının “sosyal bilgiler öğretmeni” kavramını yaşam kaynağı olarak değerlendirerek hayati derecede önemli olarak algıladıkları görülmektedir.

Aşağıdaki örneklerde öğretmen adaylarının görüşlerine yer verilmiştir.

- *Sosyal bilgiler öğretmeni hava gibidir, çünkü insanı yaşatmak için oksijen verir (Ö79).*
- *Sosyal bilgiler öğretmeni su gibidir, çünkü olmazsa olmaz hayat kaynağıdır (Ö23).*
- *Sosyal bilgiler öğretmeni memleket gibidir, çünkü buram buram tarih kokar (Ö84).*
- *Sosyal bilgiler öğretmeni iskelet gibidir, çünkü insan yaşamını ayakta tutar (Ö125).*

Yukarıda yer alan örneklerden hareketle öğretmen adaylarının “sosyal bilgiler öğretmeni” kavramını insan yaşamının olmazsa olmazı, hayat kaynağı olarak gördükleri, hayati derecede önemli fonksiyona sahip olarak değerlendirdikleri anlaşılmaktadır.

Kategori 6: Umutsuzluğun göstergesi olarak sosyal bilgiler öğretmeni

En az metafor sayısına (5) ve frekansa (f=8) sahip olan kategori olup, olumsuz yargı bildiren tek kategoridir. Kategori bünyesinde adaylar tarafından kavrama ilişkin olumsuz yargı bildiren “öğrenilmiş çaresizlik, kara yazı, bahtsız bedevi, sabır taşı, yarı yolda kalmış insan” şeklinde metaforlar üretilmiştir. Adaylar tarafından en fazla değinilen metafor ise “sabır taşı (f=4)” metaforudur. Kategoride adaylar tarafından “sosyal bilgiler öğretmeni” kavramının umutsuzluk paydasında buluşularak karamsarlık, kötümserlik, hayal kırıklığı ile değerlendirildiği anlaşılmaktadır.

Aşağıdaki örneklerde öğretmen adaylarının görüşlerine yer verilmiştir.

- *Sosyal bilgiler öğretmeni bahtsız bedevi gibidir, çünkü bütün olumsuzluklar onu bulur (Ö115).*
- *Sosyal bilgiler öğretmeni öğrenilmiş çaresizlik gibidir, çünkü atama sayıları oldukça azdır (Ö54).*
- *Sosyal bilgiler öğretmeni kara yazı gibidir, çünkü kaderleri kötüdür, atanamıyorlar daha ne olsun (Ö29).*
- *Sosyal bilgiler öğretmeni sabır taşı gibidir, çünkü derdi çoktur ama derman yoktur. Bekle sabret derler bir gün iyi günler de gelecek ama o günler gelmez. Atanma derdi yer bitirir (Ö5).*

Yukarıda bulunan örneklerden hareketle öğretmen adaylarının kaygı paydası altında birleşerek “sosyal bilgiler öğretmeni” kavramını yorumladıkları görülmektedir. Ayrıca adayların ifadelerinden Sosyal Bilgiler Öğretmeni kavramının karamsarlık, umutsuzluk, kötümserlik duygularından hareket edilerek değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Bu kaygının nedenin ise mesleklerini icra etmelerine engel olan atanma şartları olduğu adayların cümlelerinden anlaşılmaktadır. Yapılan çalışmada olduğu gibi öğretmen (rehber öğretmen, matematik öğretmeni, sınıf öğretmeni vb.) kavramının metafor analizi yoluyla değeren-

dirildiği bazı çalışmalarda da (Altun ve Camadan, 2013; Ateş, 2016; Şengül, Katrancı ve Cantimer, 2014) kavrama ilişkin olarak olumsuz metaforlar üretildiği görülmektedir.

5. Tartışma ve Sonuç

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “sosyal bilgiler öğretmeni” kavramına yönelik algılarının metaforlar aracılığıyla ortaya çıkarılmaya çalışıldığı araştırmada da metaforların sosyal ve bilişsel fenomen olma özelliğinden hareket edilerek güçlü birer zihinsel imge olarak kullanılmıştır. Araştırma sonucunda araştırılan kavrama ilişkin olarak adaylar tarafından 114 metafor üretildiği görülmüştür. Öğretmen adaylarının ürettikleri metaforlar ortak özellikleri doğrultusunda 6 farklı anlamsal kategori altında toplanarak oluşturulan kategoriler kapsayıcılığın sembolü olarak sosyal bilgiler öğretmeni, yetiştirici ve geliştirici olarak sosyal bilgiler öğretmeni, bilgi kaynağı olarak sosyal bilgiler öğretmeni, yol gösterici, rehber olarak sosyal bilgiler öğretmeni, yaşam kaynağı olarak sosyal bilgiler öğretmeni ve olumsuz yargı bildiren metaforlardan oluşan “umutsuzluğun göstergesi olarak sosyal bilgiler öğretmeni” olarak belirlenmiştir. Elde edilen bulgular çalışmaya kaynaklık eden “öğretmen”, “üniversite hocası”, kavramına yönelik yapılan metafor çalışmaları ile bazı açılardan benzerlikler göstermektedir. Özellikle öğretmenin bilgi kaynağı, yol gösterici, rehber olarak değerlendirildiği çalışmalar mevcuttur (Ateş, 2016; Saban, 2004; Tortop, 2013).

Kapsayıcılığın sembolü olarak sosyal bilgiler öğretmeni kategorisi en fazla metaforun üretildiği kategoridir. Kategoride “sosyal bilgiler öğretmeni” kavramının sosyal bilgiler dersi ile ilişkilendirildiği anlaşılmaktadır. Sosyal bilgiler dersinin disiplinler arası bütüncül, bilgiler bütünü olmasından hareket edilerek, dersi verecek olan öğretmenin de aynı nitelikte ve meziyette olacağı düşünülerek metaforlar adaylar tarafından üretilmiştir. Adayların sosyal bilgiler öğretmeni kavramını birçok bilgiyi bünyesinde barındıran, kapsayıcılığa sahip bir kavram olarak değerlendirdiği anlaşılmaktadır. Yapılan çalışma Soysal ve Afacan’ın (2012) yapmış oldukları çalışma bulguları ile benzerlik göstermektedir. Yapılan çalışmada olduğu gibi fen ve teknoloji dersi de farklı branşları bünyesinde barındıran, kapsayıcılığa sahip bir ders olarak değerlendirilerek bu özellikten hareketle kategoriler oluşturulmuştur. Beldağ ve Geçit’in (2016) yapmış oldukları çalışmalarında sosyal bilgiler dersinin disiplinler arası bir ders olma özelliğinden hareket edilerek “sosyal bilgiler öğretmeni” kavramının bu yaklaşım ile değerlendirildiği, kapsayıcılığa sahip bilgiler bütünü olarak algılanarak metaforlar üretildiği görülmektedir. Araştırmacıların yapmış oldukları çalışmada üretilen metaforların yapılan çalışmanın alt kategorilerinden olan “kapsayıcılığın sembolü olarak sosyal bilgiler öğretmeni” kategorisinde bulunan metaforlar ile benzer kavramlar (aşure, gökkuşağı, dünya vb.) olduğu görülmektedir.

Yetiştirici ve geliştirici olarak sosyal bilgiler öğretmeni kategorisinde “sosyal bilgiler öğretmeni” kavramı bireylerin gelişiminde önemli rol oynayarak onların sağlıklı bir birey olarak yetişmelerine katkı sağlayan bir kavram olarak değerlendirilmiştir. Kategoride adayların ürettikleri metaforlar incelendiğinde “güneş (f=6)” metaforunun en fazla

frekansa sahip metafor olduğu görülmektedir. Oluşturulan kategori Altun ve Camadan’ın (2013) “rehber öğretmen” kavramına ilişkin yaptıkları metafor çalışması ile kategori ve bulgular açısından benzer özellikler göstermektedir. “Geliştiren olarak rehber öğretmen” kategorisi ile “yetiştirici ve geliştirici olarak sosyal bilgiler öğretmeni” kategorisi üretilen metaforlar ve yüklenilen anlam açısından benzer içeriğe sahiptir. Aydın ve Pehlivan’ın (2009) yapmış oldukları çalışma sonuçları da yürütülen çalışma bulguları ile benzer özellikler göstermektedir. Her iki çalışmada “öğretmen” kavramını yetiştirici, geliştirici olarak değerlendirildiği için oluşturulan kategoriler ve üretilen metaforlar açısından benzerlikler söz konusudur. Yine Saban’ın (2004) çalışması da kategori ve kategori bünyesinde üretilen metaforlar açısından yapılan çalışma bulguları ile benzerlik taşımaktadır. “Şekillendirici ve biçimlendirici olarak öğretmen” kategorisinde “öğretmen” kavramı yapılan çalışmada olduğu gibi birey gelişiminde önemli bir faktör olarak algılanarak metaforlar üretilmiştir.

Yaşam kaynağı olarak sosyal bilgiler öğretmeni kategorisinde “sosyal bilgiler öğretmeni” kavramı hayat kaynağı, hayatın olmazsa olmazı, yaşam sebebi olarak değerlendirilerek bu doğrultuda adaylar tarafından metaforlar üretilmiştir. Kategori Geçit ve Gençler’in (2011) “yaşam ve yaşam kaynağı olarak coğrafya” kategorisi ile benzer özelliktedir. Çalışma da olduğu gibi “coğrafya” hayati derecede öneme sahip bir kavram olarak görülerek yaşama sebebi olarak nitelendirilmiştir. Ayrıca yapılan çalışmada olduğu gibi kategori bünyesinde hayat (yaşam) metaforunun en fazla değinilen metafor olduğu tespit edilmiştir.

Umutsuzluğun göstergesi olarak sosyal bilgiler öğretmeni kategorisi en az metafor sayısına (5) ve frekansa sahip (f=8) olan, kategoriler içinde tek olumsuz yargı bildiren kategoridir. “Bahtsız bedevi, sabır taşı, kara yazı vb.” metaforlar kategoride yer alan bazı metaforlardandır. Kategori ve bünyesinde üretilen metaforlar incelendiğinde diğer kategorilerle önemli ölçüde farklılık göstermektedir. Yapılan çalışmada olduğu gibi “öğretmen, rehber öğretmen, matematik öğretmeni vb.” kavramları ile ilgili olarak olumsuz metaforlardan oluşan olumsuz yargı bildiren kategoriler çeşitli çalışmalarda mevcuttur. Örneğin; Şengül, Katrancı ve Cantimer’in (2014) yapmış oldukları çalışmada “matematik öğretmeni” kavramına yönelik “matematik öğretmeni kavramına ilişkin olumsuz düşünceler” kategorisi altında olumsuz yargı bildiren metaforlar bulunmaktadır. Yine Altun ve Camadan’ın (2013) “rehber öğretmen” kavramına ilişkin yapmış oldukları çalışmada da “belirsiz olarak rehber öğretmen” kategorisi başlığı altında olumsuz yargı bildiren metaforlar bulunmaktadır.

Kategori bünyesinde metafor oluşturan adayların sosyal bilgiler öğretmeni kavramını olumsuzluk, umutsuzluk, mutsuzluk, hayal kırıklığı ile ilişkilendirip değerlendirdikleri görülmektedir. Bu duruma özellikle atama sayılarındaki azlığın sebebiyet vererek onları umutsuzluğa ve karamsarlığa sürüklediği düşünülmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin atama sayıları hakkındaki istatistik incelendiğinde sınava giren öğretmen adayı sayısı ile verilen atama kontenjanı arasındaki dağılımın öğretmen adaylarının karamsarlığa sü-

rüklediği anlaşılmaktadır. Örneğin; 2018 yılında sınava giren öğretmen adayı sayısı 20 bin civarındayken verilen kontenjan dağılımı 20 bin öğretmen atamasında 561'dir. Bu durumda geleceğin öğretmeni olacak adayların mesleklerini icra edememe konusunda duydukları endişeden kaynaklı olarak ciddi şekilde umutsuz ve karamsar oldukları gerçeği dikkat çekmektedir. Geleceklerinden duydukları endişe, mesleklerini icra edememe konusunda yaşadıkları kaygı kavrama ilişkin algılarında belirleyici bir faktör olarak ürettikleri metaforlar aracılığı ile ortaya çıkmıştır.

Sonuç olarak yapılan çalışma ile öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretmeni kavramına yönelik sahip oldukları algılar metafor analizi ile belirlenmiştir. Araştırma bulguları sosyal ve bilişsel fenomen olan metaforların güçlü birer sezgisel araç olma özelliğinden yola çıkarak araştırılan kavrama ilişkin algıların ortaya çıkarılmasında önemli bir araç olarak kullanılabileceğini göstermektedir.

6. Öneriler

6.1. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

- Sosyal Bilgiler öğretmeni kavramı ile ilgili olarak öğrencilerin, öğretmen adaylarının, öğretmenlerin bakış açılarını derinlemesine değerlendirme adına görüşmeler yapılabilir.
- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının atama konusunda yaşadıkları sorunların olumsuz metaforlar üretmelerine sebep olduğu düşüncesinden hareketle mesleklerini icra edememelerine neden olan atama sorunu ile ilgili olarak önlerine çıkan olumsuzlukların ortadan kalkması için yetkililer tarafından çözümler üretilebilir.
- Sosyal bilgiler öğretmenleri yetiştiren programların kontenjanları ihtiyaç ve atama istatistikleri göz önünde bulundurularak belirlenebilir.

6.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Sosyal bilgiler eğitimine ilişkin gerek öğretmen, gerek öğretmen aday, gerekse öğrenciler üzerinde yapılacak olan çeşitli metafor araştırmalarının alana katkı sağlaması açısından çalışma sayıları arttırılabilir.
- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “sosyal bilgiler öğretmeni” kavramına ilişkin algılarını ortaya çıkarmak amacıyla yapılan bu çalışmadan hareketle farklı branşları içeren veya farklı kavramlara yönelik metafor çalışmaları da yapılabilir.
- Öğretmen adaylarının “sosyal bilgiler öğretmeni” kavramına yönelik ürettikleri olumsuz metaforlar sayesinde ortaya çıkan olumsuz algılarının nedenleri farklı açılardan araştırılabilir.

Kaynakça

- Akman, Ö. Özeren, E. ve Yiğen, V. (2017). Öğretmenlerin “okul” kavramına ilişkin metaforlarının incelenmesi, *International Journal of Social Science Research*, 6(2), 142-157.
- Altan, M. Z. (2017). Öğretmenlik mesleği bugünü ve geleceği. *Eğitim Bakış Eğitim Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, 13(41), 18-26.
- Altun, T. ve Camadan, F. (2013). Rehber öğretmenlerin rehber öğretmen (psikolojik danışman) kavramına ilişkin algılarının metafor analizi yoluyla incelenmesi, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(3), 883-918.
- Annells, M. (2006). Triangulation of qualitative approaches: Hermeneutical phenomenology and grounded theory. *Journal Of Advanced Nursing*, 56(1), 55-61.
- Arslan, M.M. ve Bayrakçı, M. (2006). Metaforik düşünme ve öğrenme yaklaşımının eğitim öğretimi açısından incelenmesi, *Millî Eğitim*, 35(171), 100-108.
- Ateş, T.Ö. (2016). Öğrencilerin öğretmen ve okul metaforları. *International Journal of Contemporary Educational Studies (intJCES)*, 2(1), 78-93.
- Aydın, S. İ. ve Pehlivan, A. (2009). Türkçe öğretmeni adaylarının “öğretmen” ve “öğrenci” kavramlarına ilişkin kullandıkları metaforlar, *II. Uluslararası Türkçenin Eğitimi-Öğretimi Kurultayı*, 5(3), 819-842.
- Aydoğdu, E. (2008). İlköğretim okullarındaki öğrenci ve öğretmenlerin sahip oldukları okul algıları ile ideal okul algılarının metaforlar (mecazlar) yoluyla analizi. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Balcı, A. (1999). Metaphorical images of school: school perceptions of Students, teachers and parents from four selected Schools. Yayınlanmış doktora tezi, ODTÜ, Ankara.
- Beldağ, A. ve Geçit, Y. (2016). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin “sosyal bilgiler” kavramına ilişkin algılarının metaforlar yoluyla analizi, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(USBES Özel Sayı II), 1173-1189.
- Berk Akça, N. Gültekin, F. ve Çençen, N. (2015). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersine ve sosyal bilgiler öğretmenine ilişkin metaforları, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 16(1) 183-199.
- Büyüköztürk, Ş. Kılıç Çakmak, E. Akgün, Ö.E. Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. 2014. *Bilimsel araştırma yöntemleri*, Ankara: Pegem Yayınları.
- Cerit, Y. (2008). Öğretmen kavramı ile ilgili metaforlara ilişkin öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin görüşleri, *Türk Eğitim Bilimler Dergisi*, 6(4), 693-712.
- Clarke, R. H. (1997). Five metaphors for educators. Paper presented at the annual meeting of the American Educational Research Association, *Chicago, March*, 24-28

- Çelikten, M. (2006). Kültür ve öğretmen metaforları, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 269-283.
- Çelikten, M. Şanal, M. ve Yeni, Y. (2005). Öğretmenlik mesleği ve özellikleri, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(2), 207-237.
- Çulha Özbaş, B. (2012).”Sosyal bilgiler öğretmeni olarak, ben kimim?” sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki kimliklerine yönelik görüşlerinin metafor analizi yoluyla incelenmesi, *Turkish Studies*, 7(2), 821-838.
- De Guerrero, M.C. M. ve Villamil, O.S. (2002). Metaphorical conceptualizations of ESL teaching and learning, *Language Teaching Research*, 6(2), 95–120.
- Geçit, Y. ve Gencer, G.(2011). Sınıf öğretmenliği 1. sınıf öğrencilerinin coğrafya algılarının metafor yoluyla belirlenmesi (Rize üniversitesi örneği), *Marmara Coğrafya Dergisi*, 23, 1-19.
- Güçlü, N. ve Duran, A. (2017). Okul yöneticilerinin okul ve ideal okula ilişkin metaforik algıları, *İnternational Journal of Human Sciences*, 14(4), 3968-3989.
- Güven, B. ve Güven, S. (2009). İlköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde metafor oluşturma becerilerine ilişkin nicel bir inceleme, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(2), 503-512.
- Güven, D. (2010). Profesyonel bir meslek olarak Türkiye’de öğretmenlik, *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 27(2), 13-21
- Kalyoncu, R. (2012). Görsel sanatlar öğretmeni adaylarının “öğretmenlik” kavramına ilişkin metaforları, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(20), 471-484.
- Karatekin, K. Merey, Z. ve Keçe, M. (2015). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları, *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 70-96.
- Kıral, E. (2015). Öğretmen adaylarının algılarına göre öğretmen metaforları, *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 57-65.
- Koçoğlu, E. (2014). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler kavramına ilişkin imgesel algıları, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(3), 107-126.
- Korkmaz, M. ve Çevik, M.S. (2018). Ortaokul öğretmenlerinin müdür kavramına ilişkin metaforik algıları, *Kurumsal Eğitimbilim Dergisi*, 11(4), 973-1002.
- Mahaffy, P. (2006). Moving chemistry education into 3d: A tetrahedral metaphor for understanding chemistry, *Journal of Chemical Education*, 83(1), 49-55.
- McMillan, J.H. (2000). Educational research: Fundamentals for the Consumer.(3th ed.). New York: Longman.

- MEB, (2017). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve kılavuzu (4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara.
- Miles M.B. ve Huberman A.M. (1994). *An expanded source book oaulitative data analysis*. California: Sage Publications.
- Oktay, A. (2010). 21. Yüzyılda yeni eğilimler ve eğitim. O. Oğuz ve A. Oktay. (Editörler). *21. Yüzyılda Eğitim ve Türk Eğitim Sistemi*. İstanbul: Pegem Yayınları, s.1-13'deki makale.
- Özbaş, B.Ç. ve Aktekin, S. (2013). Tarih öğretmen adaylarının tarih öğretmenliğine ilişkin inançlarının metafor analizi yoluyla incelenmesi, *Journal of Theory and Practice in Education*, 9(3), 211-228.
- Pesen, A. Kara, İ. ve Gedik, M. (2015). Çocuk gelişimi bölümü 2. sınıf öğrencilerinin “müdür” kavramına ilişkin metafor algıları, *Siirt Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5, 28-48.
- Pipan, T. (2000). Metaphors and organizational identity in the italian public services, *Scandinavi an Journal Of Management*, 16, 391-409.
- Saban, A. (2004). Giriş düzeyindeki sınıf öğretmeni adaylarının öğretmen kavramına ilişkin ileri sürdükleri metaforlar, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 131-155.
- Saban, A. (2008). Okula ilişkin metaforlar, *kuram ve uygulamada Eğitim Yönetimi*, 55, 459-496.
- Saban, A. (2009). Öğretmen adaylarının öğrenci kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler, *Türk Eğitim bilimleri Dergisi*, 7(2), 281-286.
- Saban, A. Koçbeker, B. N. ve Saban, A. (2006). Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin algılarının metafor analizi yoluyla incelenmesi, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 6(2), 461-522.
- Seung, E. Park, S. ve Narayan, R. (2011). Exploring elementary pre-service teachers' beliefs about science teaching and learning as revealed in their metaphor writing, *jsci eductechnol*, 20, 703-714. DOI 10.1007/s10956-010-9263-2.
- Soysal, D. ve Afacan, Ö. (2012). İlköğretim öğrencilerinin “fen ve teknoloji dersi” ve “fen ve teknoloji öğretmeni” kavramlarına yönelik metafor durumları, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 287-306.
- Şengül, S. Katrancı, Y. ve Cantimer, G. G. (2014). Ortaokul öğrencilerinin “matematik öğretmeni” kavramına ilişkin metafor algıları, *İnternational Journal of Social Science*. 25(I), 89-111.
- Taşgın, A. İleritürk, D. ve Köse, E. (2018). Ortaokul öğrencilerinin Türkçe dersi ve Türkçe öğretmenine ilişkin metaforları, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(1), 397-410.

- Tortop, H. S. (2013). Öğretmen adaylarının üniversite hocası hakkındaki metaforları ve bir değerlendirme aracı olarak metafor, *Yüksek Öğretim ve Bilim Dergisi*, 3(2), 153-160.
- Yener, Y. ve Atalay, F. (2018). Sınıf öğretmeni adaylarının birleştirilmiş sınıf ve birleştirilmiş sınıf öğretmeni kavramlarına yönelik metaforik algıları, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), 1822-1840.
- Yıldırım Hacıbrahimoğlu, B.(2016). Okul öncesi öğretmen adaylarının «uygulama öğretmeni» kavramına ilişkin zihinsel imgeleri, *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 7(3), 245-278.
- Yıldırım, A. Ünal, ve Çelik, M. (2011). Öğretmen kavramına ilişkin, öğretmen, yönetici ve müfettiş algılarının analizi, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(2)s.93-109.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, F. Göçen, S. ve Yılmaz, F. (2013). Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin algıları: Bir metaforik çalışma, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 151-164.4.
- Zembat, R. Tunçeli, İ.H. ve Akşin, E. (2015). Okul öncesi öğretmen adaylarının “okul yöneticisi” kavramına ilişkin algılarına yönelik metafor çalışması, *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 1, 446-459.